

905

1829-1831. Έγγραφα της καποδιστριακής περιόδου τα οποία θέτουν το ζήτημα της ίδρυσης διακεκριμένου δικαστηρίου με ακυρωτική δικαιοδοσία ή της παραχώρησης της ακυρωτικής εξουσίας στην κυβέρνηση. Άργος.

Μ. Τουρτόγλου, «Τὰ πρῶτα ἐν Ἑλλάδι ἀκυρωτικά δικαστήρια», *ΕΚΕΙΕΔ* 10-11 (1963-1964) [1966], σ. 13-15 αρ. 1, σ. 17-39 αρ. 3-10 (= Τουρτόγλου, *Μελετήματα*, τ. 1, σ. 153-155 αρ. 1, σ. 157-179 αρ. 3-10).

906

1829-1831. Έγγραφα των δικαστηρίων της καποδιστριακής περιόδου σχετικά με την τήρηση ή μη των επιτοπίων εθίμων. Άνδρος, Λακωνία.

Μ. Τουρτόγλου, «Ἡ δικαιοσύνη εἰς τὴν Μάνην ἐπὶ Καποδίστρια», *ΕΚΕΙΕΔ* 23 (1976), σ. 30-37, αρ. 1-5. (= *Λακωνικαὶ Σπουδαὶ* 4 (1979), σ. 222-229 καὶ Τουρτόγλου, *Μελετήματα*, τ. 1, σ. 294-301).

ΑΠΑΝΤΗΣΗ ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΤΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ ΣΤΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΚΛΗΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ ΛΑΚΩΝΙΑΣ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΤΗΡΗΣΗ ἢ ΜΗ ΤΩΝ ΤΟΠΙΚΩΝ ΕΘΙΜΩΝ ΤΗΣ ΣΠΑΡΤΗΣ ΤΟΣΟΝ ΕΠΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΟΣΟ ΚΑΙ ΕΠΙ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΩΝ ΠΡΑΞΕΩΝ. ΚΑΤΑΔΙΚΑΖΟΝΤΑΙ ΟΙ ΤΟΠΙΚΕΣ ΣΥΝΗΘΕΙΕΣ ΠΟΥ ΑΝΤΙΒΑΙΝΟΥΝ ΣΕ ΓΡΑΠΤΟΥΣ Η ΦΥΣΙΚΟΥΣ ΝΟΜΟΥΣ

1827, 7 Οκτωβρίου

«... Ἐλήφθη ἡ ὑπ' ἀριθ. 330 ἀναφορὰ σας τῆς 7 ὀβρίου 1829 εἰς τὴν ὁποίαν ἐμπεριλαμβάνονται τὰ ἐξῆς ζητήματα.

Ζήτημα I' «Εἰς τὴν Σπάρτην ὑπάρχον ἐγχώριοι συνήθειαι τόσον περὶ τῶν Πολιτικῶν ὑποθέσεων, ὅσον καὶ περὶ τῶν ἐγκληματικῶν πράξεων, ἀντιβαίνουνσαι πολλάκις μὲν εἰς τοὺς γραπτοὺς νόμους, ἐνίοτε δὲ εἰς τοὺς φυσικοὺς π.χ. ἡ συνήθεια, ἣτις ἀπαραιτήτως ὑποχρέωνεν ἓνα Σπαρτιάτην νὰ πράττῃ καὶ χωρὶς ἰδιαίτερας ἔχθρας, ἢ πλεονεκτικῆς αἰτίας, εἰς τὸν παρ' ἄλλου τῆς αὐτῆς φατρίας Σπαρτιάτου ἐπιχειρούμενον καὶ ἐκτελούμενον φόνον κατὰ τινος πολίτου τοῦ ἐναντίου κόμματος, ὁ συμπράκτωρ θεωρεῖται παρ' αὐτοῖς ὡς ἀνεύθυνος, διότι δὲν ἐχρημάτισεν ὁ πρωταίτιος τοῦ ἐγκλήματος».

Ἀπάντησις - Ἡ ἀκρόασις τοιούτων ἐθίμων προξενεῖ φρίκην. Ταῦτα εἶναι διαφθοραὶ καὶ βδελύγματα· ἡ φύσις αὐτὴ τ' ἀποστρέφεται· οὐδὲ ὑπάρχει κανεὶς νόμος ὃχι μόνον ἄγραφος, ἀλλ' οὐδὲ γραπτός, δυνάμενος νὰ ἐπιτάξῃ σιωπὴν εἰς τὸν νόμον τῆς φύσεως.

Ἡ συγκοινωνία ἔχει βάσιν τὴν ἀνθρώπινην φύσιν· ἡ φύσις αὐτὴ συνοικίζουσα τοὺς ἀνθρώπους ὑπαγόρευσε τ' ἀσφαλίστικα μέσα τῆς συγκοινωνίας ἐν γένει καὶ ἐκάστου ἀνθρώπου ἀτομικῶς. Κανεὶς εἰς τὴν συγκοινωνίαν δὲν χάνει τίποτε, ἀλλ' ἐξ ἐναντίας κερδίζει, ἐνισχύει, κ' ἐξευγενίζει τὰ φυσικὰ δίκαιά του ...

Ἐὰν ὁ ἄνθρωπος ζῇ μονήρης ἢ ἔὰν ἡ συγκοινωνία δὲν ἰσχύῃ νὰ τὸν ὑπερασπίζεται κατὰ τῆς ἀδικίας καὶ δὲν ὑπάρχῃ καμμία ἀσφάλεια, τότε κατ' αὐτὴν καὶ μόνην τὴν περίπτωσιν, ἔχων ὁ ἄνθρωπος τὸ δίκαιον τῆς ὑπερασπίσεως τῆς ζωῆς του (ὅταν πρόκειται νὰ τὴν χάσῃ) δύναται ν' ἀντισταθῇ διὰ τῆς δυνάμεως εἰς τὸν ἀδικοῦντα.

Τὸ ἀτομικὸν τοῦτο δίκαιον δὲν ὑπάρχει εἰς τὴν συγκοινωνίαν, εἴτε διὰ νὰ μὴ φθάνῃ εἰς ὑπερβολὰς τὸ φιλέκδικον, εἴτε διότι ὁ σκοπὸς τῶν ποινῶν δὲν εἶναι ἡ ἐκδίκησις, ἀλλὰ τὸ παράδειγμα ἡ βαθμηδὸν ἐπὶ τὰ κρείττω πρόοδος τῆς συγκοινωνίας ἐξήλειψε τὴν χρῆσιν τῆς ἰδιωτικῆς ἐκδικήσεως καὶ τὰ διὰ τὰ ἐγκλήματα παραδεχθέντα ἄσυλα.

Οἱ ἐξασφαλίζοντες τὸν ἄνθρωπον νόμοι ἀπαρέσκουσιν εἰς τὸν κακοῦργον, διότι χαλινώνουν τὰ πάθη του, ἐνῶ οὐδ' αὐτὸς ὁ κακοῦργος ἤθελε τοὺς καταφρονεῖ καὶ τοὺς παραβαίνῃ ἂν ἐσυλλογίζετο ὅτι ἀφορῶσι καὶ τὴν γενικὴν καὶ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ἀσφάλειαν. Ὁ κακοῦργος καταπατῶν τοὺς νόμους τῆς ἀτομικῆς ἀσφαλείας θέλει νὰ εἶναι ἀνεξάρτητος, καὶ διὰ τοῦτο παύει ὑπὲρ αὐτοῦ τῶν νόμων ἢ ὑπεράσπισις, καὶ ὑποβάλλεται εἰς ποινὴν ἀνάλογον μὲ τὸν ἐκ προαιρέσεως βαθμόν, καὶ μὲ τὴν ποιότητα τοῦ ἐγκλήματος.

Ἐναντίον τῶν ἀρχῶν τούτων, αἵτινες εἶναι ἄμεσος συνέπεια τῆς ἀνθρωπίνου συγκοινωνίας, δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἀντίθετον ἔθιμον, χωρὶς νὰ ὀνομασθῇ διαφθορά, καὶ πηγὴ ταραχῶν μεγίστων.

Γίνεται τις συναίτιος, εὐκολύνει, καὶ συμπράττει ἐγκλημα, καὶ μένει ἀνεξέταστος, διότι δὲν ἐπέφερε τελευταῖος τὴν χεῖρα;

Δὲν εἶναι ταυτόν, ὡς νὰ μεταρριζωθῇ πάλιν, ἂν ὑπάρχῃ, τὸ σκληρὸν καὶ ἀπάνθρωπον αἶσθημα, τῆς ἀτιμωρήτου συμπράξεως, διότι ἄλλος εἶναι τοῦ ἐγκλήματος ὁ ἐκτελεστής;...

Τὸ τοιοῦτον αἶσθημα πρέπει νὰ ἐξαλειφθῇ καὶ ἔτι μᾶλλον τὸ παράδειγμα τῆς ποινῆς θέλει ἀνακαλέσῃ τὴν ἰδέαν τῆς δικαιοσύνης, ἣτις φαίνεται ἐξορισμένη· τοιούτῳ τρόπῳ οἱ κακοῦργοι δὲν θέλουν εὐρεῖ ὁπαδοὺς ἐκόλως· θέλουν ἀπαντήσῃ ἐμπόδια μεγαλύτερα εἰς τὴν πρᾶξιν τῶν ἐγκλημάτων, θέλουν ματαιωθῇ αἱ μυστικαὶ ἐνώσεις, καὶ αἱ συνομοσίαι, καὶ θέλει ἐξασφαλισθῇ ἡ ζωὴ, ἡ τιμὴ, καὶ ἡ ἰδιοκτησία τοῦ πολίτου. Τούτων οὕτως ἐχόντων, νομίζω ὅτι τὸ λεγόμενον αὐτὸ ἔθιμον πρέπει νὰ θεωρηθῇ παρὰ τοῦ Δικαστηρίου ὡς τὸ ἀναφερθὲν παρὰ τοῦ κατὰ τὴν κάτω Μεσσηνίαν Πρωτοκλήτου περὶ τῆς ἀποκρίσεως τὴν ὁποίαν ἔδωκαν δύο ἐγκαλούμενοι ὅτι δὲν ἀποδίδουν ποτὲ τὰ ληστευθέντα, διότι ὁ ληστής μένει ἀκαταζήτητος ἔὰν ἐπιτύχῃ εἰς τὸ ἐπιχειρήμα.

Ἐὰν ἔπειτα προσέξωμεν εἰς τὴν συντήρησιν τοιαύτης ἀνεξικακίας, θέλομεν ἰδῇ προκύπτουσιν ἄλλην αἴτησιν ἔθιμου· ἡ οἰκογένεια τοῦ φονευμένου θέλει ἀντεκδικηθῇ ἐπὶ τοῦ φονέως καὶ τῶν μετ' αὐτοῦ, λέγουσα ὅτι εἶναι ἔθιμον νὰ ἐκδικῇται ἀφ' ἐαυτῆς, καὶ ὅτι ποτὲ ἡ Κυβέρνησις δὲν ἔλαβε μετοχὴν εἰς τὰ τοιαῦτα ...

Ζ ἢ τ η μ α 2 ο ν «Ἐπειδὴ ἡ Σπάρτη ἔνεκα τῆς πολιτικῆς καταστάσεως δὲν εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ εἰς θέσιν νὰ διαγιγνώσκῃ τὰς ἀπαιτουμένας νομικὰς τάξεις, καὶ ἐπομένως νὰ συμμορφοῦται ἐναρμόστως εἰς ταύτας, καὶ ἐπειδὴ τὸ Δικαστήριον τοῦτο ἐπαρτήρησεν ἤδη πρὸς δὲ καὶ διὰ τὸ μέλλον προβλέπει ἐξ ἀγνοίας ἢ ἄλλων ἰδιαιτέρων ἀφορμῶν ἀντιστάσεις, παρακοὰς ἢ ἐλλείψεις ... Ἐρωτᾷ ἂν συγχωρεῖται εἰς αὐτὸ νὰ παραβλέπῃ ἐνίοτε τοὺς δικαστικούς τύπους, συγκατάβασιν τινα μετερχόμενον».

Ἀ π ά ν τ η σ ι ς - Δικαιοτάτη εἶναι ἡ παρατήρησις τοῦ Δικαστηρίου· ἡ Κυβέρνησις θέλει ἐνασχοληθῇ νὰ λάβῃ γενικὸν περὶ τούτου μέτρον. Ὅφειλετε ἐν τοσούτῳ νὰ μετέρχεσθε τὴν ἐπιείκειαν ἣτις σᾶς ἐμψυχώνει ...».

ΑΝΑΦΟΡΑ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΚΛΗΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ ΑΝΔΡΟΥ ΚΑΙ ΚΕΛΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ «ΕΠΙ ΤΗΣ
ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑΝ» ΣΧΕΤΙΚΗ ΜΕ ΟΡΙΣΜΕΝΑ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΚΑ ΕΘΙΜΑ ΤΗΣ ΑΝΔΡΟΥ
ΤΑ ΟΠΟΙΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΖΟΝΤΑΙ ΩΣ ΑΔΙΚΑ ΚΑΙ ΑΠΑΝΘΡΩΠΑ.

1830, 9 Δεκεμβρίου

«... Εἰς τὴν νῆσον Ἄνδρον ἐπικρατοῦν τοπικαὶ συνήθειαι, νομιζόμεναι καὶ φυλαττόμεναι, ὥς νόμος· μεταξὺ αὐτῶν ὑπάρχουσι καὶ αἱ ἐξῆς, γενόμεναι διὰ τὰ μὴν εἰπωμεν ἀπὸ ὅλους, ἀπὸ τοὺς περισσοτέρους κατοίκους της.

Ἐν ἀνδρόγυνον, ἔχον υἱοὺς καὶ θυγατέρας, δίδει ἅπασαν τὴν περιουσίαν του ἔτι ζῶν ἢ μετὰ τὸν θάνατόν του εἰς ἓν τῶν τέκνων του, χωρὶς ὃ ἀφήσῃ εἰς τὰ λοιπὰ τὸ παραμικρόν, ἢ, ἂν ἀφήσῃ, πολλὰ ὀλίγον μέρος, κατὰ τὴν ἀρέσκειάν του. τοῦτο δὲ πράττει τὸ ἀνδρόγυνον, πλήν συμβαίνει τὰ γενῆ καὶ ἄλλως· ὁ ἀνὴρ τὰ δώσῃ ἅπασαν τὴν περιουσίαν του εἰς ἓν τῶν τέκνων του, καὶ ἢ γυνὴ εἰς ἕτερον. ὅλα δὲ ταῦτα γίνονται μὲν ἔγγραφα, ὀνομαζόμενα προικοσύμφωνα καὶ διαθήκας.

Ὅσοι γενοῦν καλόγηροι, στεροῦνται τὸ δικαίωμα τῆς κληρονομίας ἀπὸ τὴν περιουσίαν τῶν γονέων των.

Αὐταὶ ὥς τοπικαὶ συνήθειαι, ἂν καὶ προφανεῖς ἄδικοι καὶ ἀπάνθρωποι, ὥς ἀποκαθιστῶσαι ἐν τῶν τέκνων εὐτυχὲς τὰ δὲ λοιπὰ δυστυχῆ, διετηροῦντο ἀπὸ ὅλους τοὺς κατοίκους, χωρὶς τὰ τολμήσῃ τις τὰ κάμη ἀγωγὴν κατ' αὐτῶν.

Ἐπειδὴ ὁμως, ὥς πληροφορεῖται τὸ Δικαστήριον, ἥδη μετὰ τὴν σύστασιν τοῦ πρωτοκλήτου τούτου ἐνταῦθα, ἐτοιμάζονται τινὲς τῶν στερηθέντων τὸ ἐπιβάλλον εἰς αὐτοὺς μέρος ἀπὸ τὴν περιουσίαν τῶν γονέων των, ὃ ἀναφερθῶσιν εἰς τὸ Δικαστήριον καὶ τὰ ζητήσωσι τὸ ἐπιβάλλον εἰς αὐτοὺς μέρος. καὶ ἐπειδὴ ἡ κατάργησις αὐτῶν τῶν συνηθειῶν, θέλει ἐπιφέρει ταραχὴν, διότι τότε, ὅσοι τοιοῦτοι ἀδικημένοι, θέλουν κάμει ἀγωγὴν διὰ τὰ ζητήσωσι τὸ ἐπιβάλλον εἰς αὐτοὺς μέρος.

Διὰ τοῦτο τὸ Δικαστήριον προλαμβάνει καὶ ἐρωτᾷ τὴν Σεβ. Γραμματείαν, ζητοῦν τὴν γνώμην της, τί τὰ πράξῃ εἰς τοιαύτην περίστασιν, τὰ καταργήσῃ τὰς τοπικὰς ταύτας συνηθείας ἢ τὰς διατηρήσῃ; ...».

907

1829-1831. Ἐγγραφα της «ἐπὶ τοῦ Δικαίου Γραμματείας» αναφερόμενα στην τήρηση της αρχῆς της διακρίσεως των ἐξουσιῶν κατὰ τὴν καποδιστριακὴ περίοδο. Αἴγινα, Ναύπλιο.

Μ. Τουρτόγλου, «Ἡ διάκριση τῶν ἐξουσιῶν ἐπὶ Καποδίστρια», *Μνημοσύνη* 15 (2001-2002), σ. 384-388, αρ. 1-7 (= Τουρτόγλου, *Μελετήματα*, τ. 4, σ. 186-190, αρ. 1-7).

ΕΓΚΥΚΛΙΟΣ ΤΗΣ ΓΕΝΙΚΗΣ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑΣ ΤΗΣ ΕΠΙΚΡΑΤΕΙΑΣ ΑΝΑΦΕΡΟΜΕΝΗ ΣΤΗ ΔΙΑΚΡΙΣΗ
ΤΗΣ ΔΙΚΑΣΤΙΚΗΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΚΤΕΛΕΣΤΙΚΗ ΕΞΟΥΣΙΑ

1829, 24 Μαΐου

«... Ἐσυστήθησαν τέλος πάντων τὰ Δικαστήρια, καὶ ἐκπληροῦνται ἤδη αἱ εὐχαὶ τῶν Ἑλλήνων, ἀκαταπαύστως ἐξαιτουμένων τὴν δικαιοσύνην τῶν νόμων · ἐπομένως ὅλαι αἱ